

LIDSKÁ PRÁVA OBČANŮ UNIE A JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

ALLA TYMOFEYEVA

ÚVOD: VZTAH EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA A EVROPSKÉ UNIE

Základ právní úpravy občanství Evropské Unie (dále jen „Unie“) najdeme v konsolidovaném znění Smlouvy o fungování Evropské Unie (dále jen „SFEU“). V souladu s článkem 20 této smlouvy se zavádí občanství Unie, přičemž občanem Unie je každá osoba, která má státní příslušnost členského státu.¹ Pokud jde o lidská práva občanů Unie, platformu pro velký pokrok v jejich rozvoji přinesla Lisabonská smlouva,² která zakotvila Listinu základních práv Evropské Unie (dále jen „Listina“)³ jako součást primárního evropského práva a poskytla nové mechanismy pro zajištění lepší ochrany občanů. Unie tak potvrdila, že disponuje pravomocí v oblasti základních práv.⁴ Práva občanů Unie sepsaná v Listině jsou v některých ustanoveních totožná nebo velmi podobná právům, jež nacházíme v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“)⁵ Rady Evropy. Navíc článek 6 odst. 3 Smlouvy o Evropské unii (dále jen „SEU“) ve znění Lisabonské smlouvy stanoví, že „základní práva, která jsou zaručena Úmluvou, tvoří obecné zásady práva Unie“.⁶

Je zapotřebí poznamenat, že všechny členské státy Unie jsou zároveň stranami Úmluvy,⁷ proto všichni občané Unie mají nárok na podání stížností k Evropskému soudu pro lidská práva (dále jen „Soud“). V tomto ohledu stojí za pozornost článek 52

¹ Konsolidované znění Smlouvy o Fungování Evropské Unie, CS 30. 3. 2010. Úřední věstník Evropské unie C 83/47 ze dne 30. 3. 2010.

² Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o založení Evropského společenství, podepsaná v Lisabonu dne 13. 12. 2007, č. 2007/C 306/01. CS Úřední věstník Evropské unie C 306 ze dne 17. 12. 2007. Nabyla účinnosti dne 1. 12. 2009.

³ Listina Základních Práv Evropské Unie, č. 2007/C 303/01. CS Úřední věstník Evropské unie C 303/1 ze dne 14. 12. 2007.

⁴ JIRÁSEK, J.: Sekundární normotvorba EU v oblasti ochrany základních práv a princip subsidiarity. *Právní rozhledy*, 2009, č. 12, s. 431.

⁵ Evropská úmluva o ochraně lidských práv ze dne 4. 11. 1950. Text v češtině dostupný z: http://echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf.

⁶ Lisabonská smlouva č. 2007/C 306/01. CS Úřední věstník Evropské unie C 306 ze dne 17. 12. 2007.

⁷ Viz záznam o ratifikaci Úmluvy. Dostupné z: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTableauCourt.asp?MA=3&CM=16&CL=ENG>.

Listiny, který stanoví, že pokud tato Listina obsahuje práva odpovídající právům zaručeným Úmluvou, jsou smysl a rozsah těchto práv stejné jako ty, které jim příkládá Úmluva. Ve Vysvětlení k Listině,⁸ týkajícím se článku 52, najdeme upřesnění, že odkaz na Úmluvu zahrnuje jak tuto mezinárodní smlouvu, tak její protokoly. Kromě toho, smysl a rozsah zaručených práv jsou určeny nejen zněním těchto aktů, ale též judikaturou Soudu a Soudního dvora Evropské unie (dále jen „SDEU“).

Lisabonská smlouva také stanoví, že Unie přistoupí k Úmluvě. Ze strany orgánů Rady Evropy zakotvuje přistoupení Unie k Úmluvě rovněž Protokol č. 14 s účinností od 1. června 2010. Takovým způsobem je připraven právní základ pro rozšíření seznamu stran signatářů této mezinárodní smlouvy o člena, který není státem. Současné přistoupení Unie k Úmluvě by podstatně usnadnilo aplikaci práv zaručených Úmluvou pro členské státy Unie. V otázce konkurence mezi jurisdikcí SDEU a Soudu, by jednoznačně přednost získal poslední a proměnil by se tak v „Nejvyšší soud pro lidská práva v Evropě“.⁹

I když v tuto chvíli Unie pořád ještě nepřistoupila k Úmluvě, obě strany uskutečňují kroky za účelem realizace tohoto cíle. Zejména byla vytvořena skupina „47 + 1“, která provedla pět jednání¹⁰ s Evropskou komisí a přijala Závěrečnou zprávu¹¹ dne 5. dubna 2013, kde se strany domluvily na návrhu smlouvy o přistoupení Unie k Úmluvě.¹²

S ohledem na zmíněné lze říci, že Úmluva je pro občany Unie významným pramenem, pokud jde o ochranu lidských práv. Proto judikatura Soudu, jakožto zdroj výkladu práv, zakotvených v Úmluvě, slouží zároveň jako jeden z instrumentů ochrany práv občanů Unie. Tento článek se bude zabývat jednotlivými aspekty toho, jak se občanství Unie odráží v judikatuře Soudu. Pozornost bude věnována zejména následujícím oblastem: (1) stížnosti směřující proti Unii; (2) stížnosti podávané proti členským státům v souvislosti s prováděním práva Unie; (3) odkazování na právo Unie v rozhodovací praxi Soudu; (4) orgány Unie jako třetí strana v řízení před Soudem a nakonec (5) úprava občanství v judikatuře Soudu, včetně otázek občanství Unie.

1. STÍŽNOSTI SMĚŘUJÍCÍ PROTI UNII

Z podmínek přijatelnosti stížnosti dle článku 35 Úmluvy je zřejmé, že podat stížnost lze pouze proti státu, který ratifikoval Úmluvu. Unie není ani státem, ani smluvní stranou Úmluvy, je tedy zjevné, že stížnosti proti ní jsou absolutně nepřijatelné

⁸ Vysvětlení k Listině Základních Práv Evropské Unie, č. 2007/C 303/02. CS Úřední věstník Evropské unie C 303/1 ze dne 14. 12. 2007.

⁹ ŠTURMA, P.: *Vztah Evropské úmluvy o lidských právech a evropského práva*. Dostupné z: <http://www.cak.cz/files/283/VztahEvropskeUmluvyEvropskehoPrava.rtf>.

¹⁰ (1) 21. června 2012, (2) 17.–19. září 2012, (3) 7.–9. listopadu 2012, (4) 21.–23. ledna 2013 a poslední (5) 3.–5. dubna 2013.

¹¹ Fifth Negotiation Meeting Between the CDDH Ad Hoc Negotiation Group and the European Commission on the Accession of the European Union to the European Convention on Human Rights, Strasbourg, 5 April 2013. Dostupné z: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/accesion/Meeting_reports/Web_47_1\(2013\)R05_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/accesion/Meeting_reports/Web_47_1(2013)R05_EN.pdf).

¹² Text návrhu je přístupný z: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/accesion/Meeting_reports/47_1\(2013\)008rev2_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/accesion/Meeting_reports/47_1(2013)008rev2_EN.pdf).

ratione personae. Avšak praxe Soudu a také bývalé Komise pro lidská práva (dále jen „Komise“) v tomto ohledu není tak jednoduchá, jak by se na první pohled mohlo zdát.

První praxe, týkající se stížností proti Unii, je spojena s obdobím šedesátých a sedmdesátých let minulého století, kdy subjekty řízení nebyly Soud a Unie, ale jejich předchůdci. Markantním v tomto ohledu je případ *Confédération Française Démocratique Du Travail proti Evropským společenstvím, nebo proti jejich členským státům a) společně a b) rozdílně*.¹³ Ve své stížnosti stěžovatelská společnost namítala porušení článků 11, 13 a 14 Úmluvy vzhledem k tomu, že Rada ES při jmenování členů poradního výboru v souladu s článkem 18 Smlouvy o Evropském společenství uhlí a oceli porušila jejich práva. Pokud jde o údajnou odpovědnost samotných ES, Komise poukázala na to, že ES nejsou smluvní stranou Úmluvy, a proto stížnost je nepřijatelná *ratione personae*. Když Komise posuzovala stížnost proti všem členským státům společně, zdůraznila, že stěžovatel nevysvětlil, co pojem „členské státy“ znamená, a proto má za to, že stížnost ve skutečnosti směřuje proti ES, a z důvodu uvedeného výše tuto stížnost také zamítla. Poslední varianta stížnosti se týkala porušení Úmluvy jednotlivými členskými státy rozdílně. Zde se Komise domnívala, že stížnost proti nim je také nepřijatelná *ratione personae*, protože státy, které poskytly rozhodovací pravomoc v této otázce Radě ES, neměly jurisdikci ve smyslu článku 1 Úmluvy. **Z toho vyplývá, že i když stěžovatel ve stížnosti nepojmenuje přímo Unii, ale bude namítat porušení Úmluvy všemi 28 členskými státy Unie, taková stížnost může být stejně nepřijatelná.** V praxi to pak vedlo k situaci, že stěžovatelé, aby se tomu vyhnuli, začali přímo vyjmenovávat jednotlivé členské státy.¹⁴

Z novějších případů lze uvést rozhodnutí ve věci *Cooperatieve Producentenorganisatie Van De Nederlandse Kokkelvisserij U.A. proti Nizozemsku*¹⁵ z roku 2009. Zde rozhodnutí vydala nikoliv Komise, ale Soud. Příklad se však pořád ještě netýkal Unie, ale jejího předchůdce, Evropského společenství. V této věci sdružení shledávalo porušení článku 6 Úmluvy v tom, že mu nebylo umožněno předložit odpověď na stanovisko generálního advokáta před tím, než Evropský soudní dvůr (dále jen „ESD“) vydal rozsudek. Sdružení ve vysvětleních konstatovalo, že porušení Úmluvy se dopustily jak Nizozemské království, tak i Evropské společenství. Soud na to reagoval tak, že považoval stížnost za směřující proti Evropskému společenství, a tedy neslučitelnou s ustanoveními Úmluvy. Z toho můžeme dovodit, že **i když stížnost osoby bude oficiálně směřovat proti konkrétnímu členskému státu, ale v popisu žalob se osoba zmíní o zavinění Unie, může Soud na tomto základu shledat stížnost za nepřijatelnou.** I přes výše uvedené Soud nakonec věc posoudil v meritu, o čem se zmíníme později.

Pokud jde o přímé stížnosti proti Unii, autorce se nepodařilo najít rozhodnutí Soudu, kde by stěžovatel namítal porušení Úmluvy přímo touto mezinárodní organizací. Důvodem může být dlouhodobá praxe Soudu a Komise, které zamítaly stížnosti proti

¹³ Stížnost č. 8030/77, rozhodnutí ze dne 10. července 1978, nepublikováno.

¹⁴ *Senator Lines GmbH proti Rakousku, Belgii, Dánsku, Finsku, Francii, Německu, Řecku, Irsku, Itálii, Lucembursku, Německu, Nizozemsku, Portugalsku, Španělsku, Švédsku a Spojenému království*, rozhodnutí ze dne 10. března 2004, stížnost č. 56672/00 a *Segi a Gestoras Pro-Amnistia a další proti Rakousku, Belgii, Dánsku, Finsku, Francii, Německu, Řecku, Irsku, Itálii, Lucembursku, Nizozemsku, Portugalsku, Španělsku, Švédsku a Spojenému království*, stížnosti č. 6422/02 a č. 9916/02, ECHR 2002-V.

¹⁵ Stížnost č. 13645/05, rozhodnutí ze dne 20. ledna 2009, nepublikováno.

ES a také to, že od doby, kdy Unie nabyla právní subjektivitu, uběhla z hlediska rozhodovací činnosti Soudu poměrně krátká doba.

2. STÍŽNOSTI PODÁVANÉ PROTI ČLENSKÝM STÁTŮM V SOUVISLOSTI S PROVÁDĚNÍM PRÁVA UNIE

Další oblastí, která těsně navazuje na první, je posuzování stížností Soudem, a to na porušení práv občanů Unie, základ kterých je stanoven nikoliv vnitrostátními právními předpisy, ale normami tak zvaného „evropského práva“ neboli, pokud budeme přesnější, právními normami Unie. Jako příklad lze uvést již zmíněný judikát *Cooperatieve Producentenorganisatie Van De Nederlandse Kokkelvisserij U.A. proti Nizozemsku*.¹⁶ Soud nakonec posuzoval věc ve světle článku 234 Smlouvy o ES¹⁷ a dospěl k závěru, že stěžovatel neprokázal to, že řízení před ESD jako celek neposkytovalo záruky spravedlivého řízení. Tento případ je významný z toho hlediska, že prokazuje to, že *Soud už teď zkoumá spravedlivost řízení před SDEU*, i když Unie ještě není stranou Úmluvy. Nabízený závěr je však spekulativní, protože Soud nakonec stížnost zamítl a v praxi neexistuje žádné rozhodnutí Soudu, na základě kterého by Unie nebo její orgány nesly odpovědnost dle Úmluvy nebo členský stát odpovídal za činnost orgánů Unie. Pravidlem je, že Soud nemůže posuzovat konečné rozhodnutí mezinárodního tribunálu.¹⁸ Významným v tomto ohledu je také rozsudek Velkého senátu „*Bosphorus Airways*“ *proti Irsku*.¹⁹ Zde Soud konstatoval, že ochrana lidských práv v komunitárním právu je „srovnatelná“ s ochranou, poskytovanou systémem Úmluvy. Tudíž existuje presumpce, že členský stát při provádění práva Unie dodržuje požadavky Úmluvy.

Případ *Matthews proti Spojenému království*²⁰ se týkal občanky Velké Britanie, žijící na Gibraltar, které nebylo poskytnuto právo volit do Evropského parlamentu, protože na území Gibraltar Spojené království nezřídilo volební okruhy. Soud zde shledal porušení článku 3 Protokolu č. 1 k Úmluvě, tudíž konstatoval, že tento **Protokol se týká nejen vnitrostátních voleb, ale i voleb do reprezentativního orgánu Unie.**

S rozšířením legislativy a působnosti Unie se objevuje pořád více a více případů, kde se Soud vyjadřuje k právní úpravě Unie. Nebylo by zde možné vyjmenovat je všechny. Velmi rozsáhlou je praxe Soudu, týkající se tak zvaných „případů Dublin“.²¹ Dublinský systém obecně znamená, že žadatel o azyl má právo na meritorní posouzení jeho žádosti pouze v jednom členském státě (one-chance-only princip).²² V souladu s Nařízením Rady (ES) č. 343/2003 (Nařízení „Dublin II“)²³ je v současnosti každý členský stát EU

¹⁶ Stížnost č. 13645/05, rozhodnutí ze dne 20. ledna 2009, nepublikováno.

¹⁷ Současný článek 267 Smlouvy o fungování EU.

¹⁸ *Boivin proti Francii*, č. 73250/01, rozhodnutí ze dne 9. září 2008, nepublikováno.

¹⁹ Stížnost č. 45036/98, rozsudek Velkého senátu ze dne 30. června 2005, ECHR 2005-VI.

²⁰ Stížnost č. 24833/94, rozsudek ze dne 18. února 1999, nepublikováno.

²¹ *T.I. proti Spojenému království* (rozh.), č. 43844/98, ECHR 2000-III; *Mohammed proti Rakousku*, č. 2283/12, rozsudek ze dne 6. června 2013, nepublikováno; *Naima Mohammed Hassan proti Nizozemsku a Itálii*, č. 40524/10, rozhodnutí ze dne 27. srpna 2013 a další.

²² <http://www.mvcr.cz/clanek/dublinsky-system.aspx?q=cHJuPTE%3d>.

²³ Úřední věstník, L 050, 25/02/2003, s. 0001–0010.

povinen určit, který členský stát je příslušný k posouzení žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetího státu na jeho území. Ve věci *M.S.S. proti Belgii a Řecku*²⁴ na základě tohoto systému rozhodlo Belgické království, že vyhostí žadatele o azyl do Řecka. Řecko však je známo svou těžkou ekonomickou situací, což se promítá i do podmínek sociální podpory azylantů. Se stěžovatelem na území Řecka „nehezky“ zacházeli, a proto Soud konstatoval porušení článku 3 Úmluvy nejen ze strany Řecka, ale i ze strany Belgie, která vystavila stěžovatele riziku nelidského a ponižujícího zacházení. Je zapotřebí poznamenat, že v „případech Dublin“ Soud přezkoumával stížnosti podané proti členským státům při provádění práva Unie nikoliv z toho důvodu, že přehodnotil tezi o ekvivalentnosti ochrany lidských práv v Unii, ale z toho důvodu, že členský stát má, při aplikaci Nařízení „Dublin II“, široký prostor pro uvážení. Vzhledem k tomuto, případná porušení Úmluvy nevyplývají přímo z práva Unie, ale z toho, že členský stát vykonával „vlastní uvážení“ v rozporu s Úmluvou.

Velmi zajímavým je velmi čerstvý případ z října tohoto roku *Delfi AS proti Estonsku*.²⁵ Věc se týkala porušení práva na svobodu projevu podle článku 10 Úmluvy s tím, že stěžovatelská společnost provozovala internetový portál, kde návštěvníci umístili komentáře difamačního charakteru. Jelikož komentáře návštěvníků byly anonymní, poškozená osoba se rozhodla žalovat společnost Delfi. Při obhajobě před vnitrostátními soudy i před Soudem se společnost odvolávala na Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES o elektronickém obchodu,²⁶ která její práva chránila. Vnitrostátní soudy se však rozhodly nebrat tuto směrnici v potaz a odsoudily společnost Delfi na základě vnitrostátního práva. Soud porušení Úmluvy také neshledal s tím, že poskytl státu široký prostor pro uvážení. Z toho případu bylo by možné učinit závěr, že **právo Unie ne vždy hraje klíčovou úlohu při rozhodování Soudu**. Nicméně, tento závěr nemusí platit beze zbytku, protože ve věci *Delfi AS* k tomuto výsledku vedly soudy konkrétní okolnosti případu a v jiné situaci by domácí soudy a Soud mohly teoreticky k právu Unie přihlížet. Rozsudek v této věci však není finální. V únoru 2014 byla věc postoupena Velkému senátu, který pak zasedal dne 9. července 2014. Finální rozsudek můžeme čekat až v roce 2015.

V dubnu roku 2014 Soud konstatoval porušení článku 6 a článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy ve věci *Dhahbi proti Itálii*.²⁷ Věc se týkala odmítnutí poskytnout stěžovateli tuniského původu příspěvek v souladu s Evropsko-středomořskou dohodou mezi Unii a Tuniskou republikou. Důvodem porušení článku 6 Úmluvy bylo zamítnutí žádosti o předložení předběžné otázky SDEU vnitrostátními soudy.

3. ODKAZOVÁNÍ NA PRÁVO UNIE

Pokud jde o odkazování na právo Unie v judikatuře Soudu, je samozřejmostí, že ve všech případech, kde se Soud zabývá tímto právem, zmiňuje nebo cituje

²⁴ Stížnost č. 30696/09, rozsudek Velkého senátu ze dne 21. ledna 2011, nepublikováno.

²⁵ Stížnost č. 64569/09, rozsudek ze dne 10. října 2013, nepublikováno.

²⁶ Úřední věstník L 178, 17/07/2000, s. 0001–0016.

²⁷ Stížnost č. 17120/09, rozsudek ze dne 8. dubna 2014, nepublikováno.

jednotlivé unijní předpisy. Nicméně, ne všechny projednávané věci, se týkají přímo práva Unie, ale v některých případech toto právo je pouze podpůrným pramenem, což znamená, že porušení práva Unie není předmětem stížnosti. S ohledem na tuto okolnost, autorka vymezila tuto oblast zvlášť.

Uvedeme příklady jednotlivých odkazů Soudu na právo Unie. Ve věci *Matthews proti Spojenému království*²⁸ se zmiňuje Smlouva o ES. Věc *M.S.S. proti Belgii a Řecku*²⁹ se přímo týká Unie, nikoliv jejích předchůdců, a jde zde o SEU a o SFEU. V dalších „případech Dublin“ Soud operuje Nařízením „Dublin II“.³⁰ Ve věci *Delfi AS proti Estonsku*³¹ Soud odkazuje na směrnici 2000/31/ES a ve věci *Ramaer and Van Willigen proti Nizozemsku*³² na Nařízení Rady 1408/71. Věc *Segi a Gestoras Pro-Amnistía a další proti Rakousku, Belgii, Dánsku, Finsku, Francii, Německu, Řecku, Irsku, Itálii, Lucembursku, Nizozemsku, Portugalsku, Španělsku, Švédsku a Spojenému království*³³ je spojena s odkazováním na Společná ustanovení 2001/930/CFSP a 2001/931/CFSP, přijaté Radou Unie dne 27. prosince 2001. Ve věci *Dhabbi proti Itálii*³⁴ Soud posuzoval Evropsko-středomořskou dohodu mezi Unií a Tuniskou republikou. Uvedené případy jsou ukázkou toho, že **při posuzování práv občanů Unie Soud velmi často odkazuje na unijní právo**. Judikatura v této otázce je velmi rozsáhlá a není zde možné vyjmenovat ji celou.

4. ORGÁNY UNIE JAKO TŘETÍ STRANA V ŘÍZENÍ PŘED SOUDEM

V některých případech Soud nejenom citoval ve svých rozhodnutích a rozsudcích právo Unie, ale také v souladu s článkem 36 odst. 2 Úmluvy poskytl možnost jednotlivým orgánům Unie zúčastnit se řízení formou předložení písemných podání. Na rozdíl od předchozí oblasti, týkající se použití práva Unie, není účast orgánů Unie na projednávání věcí Soudem tak častou praxí, ale přesto se takové případy vyskytují.

Orgány Unie jsou přímo stranou v řízení před Soudem, nikoliv však ve funkci stěžovatele nebo odpůrce, ale jako třetí strana zejména v situacích, kdy **se Unie snaží obhájit zájmy členského státu**. Tak, ve věci *Emesa Sugar N.V. proti Nizozemsku*³⁵ stěžovatelská společnost tvrdila, že řízení před ESD nebylo spravedlivým, protože neměla možnost odpovědět na stanovisko generálního advokáta. V reakci na toto tvrzení Evropská Komise zaslala Soudu své podání, ve kterém usuzovala, že stížnost by měla být prohlá-

²⁸ Stížnost č. 24833/94, rozsudek ze dne 18. února 1999, nepublikováno.

²⁹ Stížnost č. 30696/09, rozsudek Velkého senátu ze dne 21. ledna 2011, nepublikováno.

³⁰ *Naima Mohammed Hassan proti Nizozemsku a Itálii*, č. 40524/10, rozhodnutí ze dne 27. srpna 2013, § 159; *Mohammed Hussein proti Nizozemsku a Itálii* ((rozh.), č. 27725/10, §§ 25–28 a 33–50, 2. dubna 2013); *Daybetgova a Magomedova proti Rakousku* ((rozh.), č. 6198/12, §§ 2529 a §§ 32–39, 4. června 2013); *Halimi proti Rakousku a Itálii* ((rozh.), č. 53852/11, §§ 21–25 a §§ 29–36, 18. června 2013); *Abubeker proti Rakousku a Itálii* ((rozh.), č. 73874/11, §§ 31–34 a §§ 37–41, 18. června 2013).

³¹ Stížnost č. 64569/09, rozsudek ze dne 10. října 2013, nepublikováno.

³² Stížnost č. 34880/12, rozhodnutí ze dne 23. října 2012, nepublikováno.

³³ Stížnosti č. 6422/02 a č. 9916/02, ECHR 2002-V.

³⁴ Stížnost č. 17120/09, rozsudek ze dne 8. dubna 2014, nepublikováno.

³⁵ Stížnost č. 62023/00, rozhodnutí ze dne 13. ledna 2005, nepublikováno.

šená za nepřijatelnou, a to buď *ratione personae* (z toho důvodu, že jde o posuzování rozhodnutí mezinárodního tribunálu), nebo *ratione materiae* (protože právní řád ES poskytuje stejnou ochranu lidských práv jako Úmluva). Soud nakonec neposuzoval stížnost, pokud jde o činnost ESD, ale z hlediska podstaty sporu. Dospěl tak k závěru, že řízení se netýkalo ani občanských, ani trestních práv stěžovatelské společnosti, a proto nespadá pod článek 6 Úmluvy, a tedy ani do působnosti Soudu.

Ve věci *Senator Lines GmbH proti Rakousku, Belgii, Dánsku, Finsku, Francii, Německu, Řecku, Irsku, Itálii, Lucembursku, Německu, Nizozemsku, Portugalsku, Španělsku, Švédsku a Spojenému království*³⁶ se jako třetí strana řízení účastnila zase Evropská komise. Ve svém podání také žádala, aby stížnost byla shledána nepřijatelnou. Odvolávala se na rozhodnutí Komise ve věci *M. & Co proti Německu*³⁷ s tím, že členské státy Unie jsou odpovědné za řízení před Soudem prvního stupně a ESD, v tom smyslu, že musí zajistit, aby byla zabezpečena právní úprava rovnocenné ochrany základních práv. Vzhledem k tomu, že je taková ochrana legislativně zajištěna, nenesou pak členské státy odpovědnost za činnost těchto soudů. Soud však zde zkoumal nikoliv chování orgánů Unie, ale status oběti stěžovatelské společnosti ve smyslu článku 34 Úmluvy. Konstatoval, že nemůže být považována za oběť, protože rozhodnutí Evropské Komise o pokutování společnosti nebylo vykonáno a nestanovilo reální hrozbu.

5. ÚPRAVA OBČANSTVÍ V JUDIKATUŘE SOUDU

Pokud jde o poslední tematickou oblast, týkající se úpravy občanství Unie v judikatuře Soudu, měli bychom od začátku pro upřesnění připomenout, co znamená pojem občanství Unie. Článek 20 SFEU stanoví, že občanem Unie je každá osoba, která je státním příslušníkem kteréhokoliv z členských států.³⁸ Vystává tak otázka, zda úprava obsahu občanství ve vztahu k členským státům Unie v judikatuře Soudu bude analogicky aplikovatelná i na občanství Unie? Na jednu stranu Unie není státem, ale mezinárodní organizací, tedy vztah občana a Unie, lze považovat za jakýsi druh „členství“ v mezinárodní organizaci. Na jinou stranu, pokud Unie přistoupí k Úmluvě, bude Soud mít možnost rozhodovat přímo o občanskoprávních vztazích Unie a jejích občanů. Otázkou je, jaký Soud zaujme postoj k občanství Unie.

Podíváme se na rozhodovací praxi Soudu v otázkách občanství. **Pokud jde o pojem ‚občanství‘ jednotlivce pro účely Úmluvy, Soud konstatoval, že musí být stanoveno s odkazem na vnitrostátní právo,**³⁹ a tudíž odmítl přiznat pojmu „občan“ autonomní význam.⁴⁰ Zde by mohl vzniknout rozpor, pokud by zákonodárství Unie a členského státu obsahovaly odlišné definice.

³⁶ Stížnost č. 56672/00, rozhodnutí ze dne 10. března 2004, nepublikováno.

³⁷ Stížnost č. 13258/87, rozhodnutí ze dne 9. ledna 1990, nepublikováno.

³⁸ Konsolidované znění Smlouvy o Fungování Evropské Unie, CS 30. 3. 2010. Úřední věstník Evropské unie C 83/47 ze dne 30. 3. 2010.

³⁹ *Slivenko a další proti Lotyšsku*, č. 48321/99, rozhodnutí Velkého senátu ze dne 23. ledna 2002, § 77.

⁴⁰ KMEC, J. – KOSAŘ, D. – KRATOCHVÍL, J. – BOBEK, M.: *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1326.

Soud se ve své praxi zabýval různými otázkami, spojenými s občanstvím. Tak zejména ve věci *Kurić a další proti Slovinsku*⁴¹ posuzoval právo na získání občanství Slovinska u osob, které dříve měly občanství Jugoslávie, a po vyhlášení nezávislosti Slovinska z různých důvodů neuskutečnili registraci, a tak byly vymazány z evidence obyvatel. Soud konstatoval porušení článků 8, 13 a 14 Úmluvy. Vyhlásil tento rozsudek za pilotní a nařídil Slovinsku přijmout nezbytná opatření k tomu, aby dotčené osoby byly odškodněné. Ve věci *Genovese proti Maltě*⁴² se Soud zabýval otázkou udělení občanství dítěti, které se narodilo z nemanželského vztahu občanky Spojeného království a občana Malty. Dle Maltézske právní úpravy nemohlo být občanství Malty poskytnuto nezákonnému dítěti, jehož matka nebyla občankou Malty. Soud shledal porušení článku 14 ve spojení s článkem 10. Tyto případy poukazují na to, že **úprava občanství v jednotlivých členských státech není jednotná, což může vyvolávat problémy.**

V současnosti **neexistuje ještě žádný rozsudek, kde by Soud přímo definoval jednotlivé aspekty občanství Unie**, nicméně je to pouze otázka času. Poprvé se otázka „evropského občanství“⁴³ vyskytla ve věci *Piermont proti Francii*,⁴⁴ kde stěžovatelka byla členkou Evropského parlamentu a nárokovala si právo na pobyt na určitém území z titulu Evropského občanství. Soud tento argument paní Piermont odmítl s tím, že v době údajného porušení práv Smlouvy ES žádné občanství Unie neuznávaly.

Ve věci *Shindler proti Spojenému království*⁴⁵ se Soud zabýval otázkou, zda se může zúčastnit voleb osoba, která opustila svou vlast již před patnácti lety. Pro nás je tento případ zajímavý tím, že Soud ve svém rozsudku odkázal na zprávu Benátské komise Out-of-Country Voting (CDL-AD (2011) 022),⁴⁶ která doporučovala zohledňovat progresivní rozvoj Evropského občanství. Obdobná situace se vyskytla i ve věci *Sitaropoulos a Giakoumopoulos proti Řecku*.⁴⁷

Pokud jde o nejnovější úpravu, ve věci *Jeuness proti Nizozemsku*⁴⁸ Soud uznal za přijatelnou stížnost občanky třetího státu, které nehledě na skutečnost, že má dítě s občanem Unie, bylo nařizeno opustit Nizozemsko. Stěžovatelka zde namítala mimo jiné to, že pokud by její manžel měl státní příslušnost jakéhokoli jiného členského státu Evropské unie, než Nizozemska, nemusela by s odkazem na článek 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy získávat prozatímní pobytové vízum. Soud konstatoval, že žalobkyně neprokázala pravdivost a správnost svého tvrzení, že manželky státních příslušníků jiných členských států Unie jsou osvobozeny od povinnosti vyřizovat pobytové vízum. Tato část stížnosti proto byla zamítnuta jako zjevně neopodstatněná.

⁴¹ Stížnost č. 26828/06, rozsudek ze dne 26. června 2012, nepublikováno.

⁴² Stížnost č. 53124/09, rozsudek ze dne 11. října 2011, nepublikováno.

⁴³ Občanství Unie.

⁴⁴ Stížnosti č. 15773/89 a č. 15774/89, rozsudek ze dne 25. dubna 1995, nepublikováno.

⁴⁵ Stížnost č. 19840/09, rozsudek ze dne 7. května 2013, nepublikováno.

⁴⁶ Dostupné z: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD\(2011\)022.aspx](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD(2011)022.aspx).

⁴⁷ Stížnost č. 42202/07, rozsudek ze dne 15. března 2012, nepublikováno.

⁴⁸ Stížnost č. 12738/10, rozhodnutí ze dne 4. prosince 2012, nepublikováno.

NAMÍSTO ZÁVĚRU: CO SE ZMĚNÍ, KDYŽ UNIE PŘISTOUPÍ K ÚMLUVĚ

Všechny zmíněné příklady potvrzují skutečnost, že praxe Soudu má významný vliv na práva a povinnosti občanů Unie. Bez ohledu na to, že Unie dosud není stranou Úmluvy, Soud se již teď vyjadřuje k činnosti jejích orgánů. Evropská komise se účastní řízení před Soudem. Ve své judikatuře Soud posuzuje otázky práva Unie, a dokonce se zabývá přímo problematikou evropského občanství. Přistoupení Unie k Úmluvě tento vztah rozhodně ještě prohloubí. Otázkou je: „Jakým směrem se bude ubírat v budoucnu judikatura Nejvyššího lidskoprávního soudu pro Evropu?“

V současnosti existuje presumpce, že právo Unie poskytuje stejnou ochranu jako Úmluva, proto Soud zamítá stížnosti, týkající se rozhodovací praxe institucí Unie. Nicméně pokud se Unie stane stranou Úmluvy, je to možné, že by Soud nikdy neshledal porušení Úmluvy ve vztahu k Unii? Jaký by pak mělo vůbec význam přistoupení Unie k Úmluvě? A naopak, pokud by takové porušení shledal, mohli bychom dospět k závěru, že právní řád Unie už neposkytuje dostatečnou ochranu lidských práv?

HUMAN RIGHTS OF THE EU CITIZENS AND THE CASE-LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Summary

The European Convention on Human Rights is one of the main sources as to the protection of fundamental rights of the EU citizens. The case-law of the European Court of Human Rights, as a source of interpretation of the rights enshrined in the European Convention, constitutes, therefore, an important instrument for strengthening of their legal protection. The aim of this paper is to explain how the European Court perceives the European Union and how the citizenship of the Union is reflected in the case-law of this Court. Attention will be paid to the following areas: (1) applications lodged with the Court against the European Union; (2) applications lodged against the member states in view of implementation of the EU law; (3) referring to the EU law in the case-law of the European Court; (4) the authorities of the European Union as a third party to the proceedings before the European Court; and (5) regulation of citizenship (including citizenship of the Union) in the case-law of the European Court. All these aspects will be discussed in light of the prospective accession of the European Union to the European Convention on the basis of the Lisbon Treaty and Protocol No. 14 to the Convention.

Key words: The European Union, the European Court of Human Rights, the European Convention on Human Rights, Citizenship of the Union, the European Commission, the ECtHR, the case-law, the ECHR

Klíčová slova: Evropská Unie, Evropský soud pro lidská práva, Evropská úmluva o lidských právech, občanství Unie, Evropská komise, ESLP, judikatura, EÚLP